Univerzitetska misao - časopis za nauku, kulturu i umjetnost [ISSN: 1451-3870]

Vol. 18, str. 26-32, 2019 god., web lokacija gde se nalazi rad: <http://um.uninp.edu.rs>

Tematska oblast u koju se svrstava rad: Društvene i humanističke nauke / podoblast: Pedagogija

Datum prijema rada: 15.05.2018.

Datum prihvatanja rada: 30.02.2019.

doi: 10.5937/univmis1918026G

Pregledni rad

ISTORIJA I VERONAUKA IDU U KORAK SA RAZVOJEM DRUŠTVA

Hivzo Gološ

Internacionalni Univerzitet u Novom Pazaru, Republika Srbija
hivzo.golos@uninp.edu.rs

Ahmed Bihorac

Internacionalni Univerzitet u Novom Pazaru, Republika Srbija
ahmed.bihorac@uninp.edu.rs

Kemal Džemić

Internacionalni Univerzitet u Novom Pazaru, Republika Srbija
kemal.dzemic@uninp.edu.rs

Apstrakt

Istorija i veronauka od prvobitne ljudske zajednice do danas idu u korak sa razvojem društva. Kao dve naučne sestre bliznakinje, u dugom periodu (1918 – 2018) prate razvoj našeg društva. U nastavnim programima Jugoslavije (1918 – 1941) zauzimale su značajno mesto, pratile su razvoj društva i bile dupli stožer oko koga se vrteo ceo razvoj politike, privrede, prosvete i društva u celini. U dugom periodu (1941 – 1996) istorija je zabeležila nepravedno udaljavanje veronauke iz prosvetnih programa na tlu Jugoslavije i Srbije. U periodu (1996 – 2018) i istorija i veronauke veliki su oslonac društvenog razvoja u Jugoslaviji i Srbiji. Sve su se nauke menjale i usavršavale, a istorija i veronauka su se usavršavale i doživljavale su male promene. Uvek su išle napred i njihov točak nemoguće je vratiti nazad. U radu izvršimo analize napretka istorije i veronauke i njihovo uklapanje u savremenu eru informatike.

Ključne riječi: istorija, veronauka, prosvetni planovi i programi, Jugoslavija i Srbija.

HISTORY AND RELIGION GO HAND IN HAND WITH SOCIETY

Abstract

History and religious education from the original human community to the present day keep pace with the development of society. As two scientific twin sisters, they have been following the development of our society for a long time (1918-2018). They occupied an important place in the curricula of Yugoslavia (1918-1941), followed the development of society and were a double pillar around which the entire development of politics, economy, education and society as a whole revolved. In a long period (1941-1996), history has recorded the unjust removal of religious education from educational programs in Yugoslavia and Serbia. In the period (1996

- 2018), both history and religious education are a great pillar of social development in Yugoslavia and Serbia. All sciences have changed and improved, and history and religious studies have improved and experienced small changes. They always went forward and it was impossible to turn their wheel back. In this paper, we will analyze the progress of history and religious studies and their integration into the modern era of informatics.

Keywords: history, religious studies, educational plans and programs, Yugoslavia and Serbia.

UVOD

Prema Marku Tuliju Ciceronu (3. januar 106 — 7. decembar 43. g. p.n.e), „istorija est testis temporum, luks veritatis, vita memorije, magistra vite, nuncijs vetustatis — Istorija je svedok vremena, svetlost istine, život uspomene, učiteljica života, vesnica davnine .

Veronauka ili nauka o veri prati čoveka od postanka do danas. Pogledajmo čoveka u doba politeizma kroz više istorijskih epoha: prvobitnu ljudsku zajednicu i robovlasništvo. Kako je došlo do monoteizma i formiranja veronauke kao nauke o veri u savremenom dobu.

Dakle istorija, sa svim svojim naučnim disciplinama, i veronauka, sa bogatim svojim naučnim disciplinama, predstavljaju dve sestre bliznakinje, koje čovečanstvo prate u korak od postanka do danas. Na primeru točka to se najbolje vidi. Jer točak je jedno od najvećih istorijskih otkrića. Ako posmatramo kola, da bi se kretala, neohodno je dva, četiri ili više parnih točkova. Na principu točka i kola civilizacija danas hvata veliki zalet za napredak.

Tu je i informatika koja omogućuje svim disciplinama da brže napreduju.

Kako istorija i veronauke idu u korak sa razvojem društva i civilizacija, možemo pratiti preko nastavnih programa. Uzeli smo baznu stanje u period (1918 – 1927) i formiranje nastavnih planova i pisanje ozbiljnih i dobrih udžbenika.

Programi, planovi i udžbenici za istoriju su, uglavnom standardni. Prate čoveka od postanka do danas.

Period od 1945. do 1996. godine imali smo kada se veronauka u uopšte u školama nije primenjivala, izuzev u medresama, bogoslovijama i katedralama.

Poenta je u tome kako uraditi dobre programe i planove, kao preduslovi, da bi se napisali i primenjivali što savremeniji udžbenici za dve sestre bliznakinje: istoriju i veronauku, koje su oduvek bile pod udarom javnosti.

ISTORIJA

Veliki rimski orator Marko Tulije Ciceron (3. januar 106 — 7. decembar 43. g. p.n.e) istoriju je definisao kao: svedok vremena, svetlost istine, život uspomene, učiteljica života, vesnica davnine. Zbog velikog značaja istorije u razvoju svesti učenika, bila je zastupljena u nastavi od prvog do četvrtog razreda osnovnih škola pod imenom Istorija Srba, Hrvata i Slovenaca a u srednjim školama bila je poznata kao narodna istorija.

Istorija, kao svedok vremena, da bi verno prikazala sva zbivanja u razvoju ljudskog društva, vešto izučava materijalne i pisane istorijske izvore, koji se

neprekidno otkrivaju, izučavaju, kompletiraju i dopnjuju naučnu istorijsku istinu naše prošlosti. Zato istorija postaje neizbrisiv temelj preko 500 prirodnih i društvenih nauka i naučnih disciplina.

Prava i potpuna istina u istoriji teško je dokučiva i nikad nije dovoljno dobro i detaljno istražena i dokazana. Zato, svakodnevno istorija, na osnovu najnovijih detaljnih istraživanja je samo dopunjavana i usavršavana. Do današnjih dana istorija je sve bogatija i sve sigurnije ide u korak sa ostalim naukama.

Posebnu istorijsku vrednost i celinu čini mitologija i mitski element. Čovečanstvo se bori da ovlada prirodom i pobedi sve što je mitsko u naukama. Zato je istorija svetslost istine jer istinu posmatra iz svih uglova.

Istorija, kao život uspomene, čuva svaki napredak ljudskog društva od trenutka nastanka do današnjih dana. Istina živi dok je čuvamo, istražujemo i neprestano dokazujemo ili opovrgavamo.

Među stotinama nauka i naučnih disciplina, istorija se bori da bude učiteljica života. Uvek analizira uspehe, poraze, naučna otkrića i njihovu primenu. Istorija miru i napretku civilizacija uvek daje prednost nad ratovima i zaostajanjima.

Kao vesnica davnine, istorija u svakoj nauci otvara nove vidike, koristeći naučna dostignuća prethodnih civilizacija. Zato se istorija sve više izučava i primenjuje u obrazovanju jedne države.

Izučavajući istoriju učenici su se upoznivali sa našim zemljama u praistorijskom dobu, istorijskom dobu, Slovenima i njihovim državama, i, na kraju, sa Južnim Slovenima i njihovom razvoju.

Istoriji kao nastavnom predmetu pridavana je velika pažnja i tokom XX veka dopunjavana je, bogaćena novim naučnim dostignućima i osavremenjivana. Njen razvoj kao nastavnog predmeta išao je u korak sa razvojem društva na našim prostorima. Njen zadatak je bio da kao poseban agregat znanja baca svetslost na čitav ljudski prostor sa svih aspekata, da objektivnim istraživačkim postupkom dođe do svih bitnih činjenica za sagledavanje tokova i svojstava ukupnih društvenih kretanja, da izloži opšte stanje i zakonitosti na osnovu kojih se ljudska zajednica razvijala i da ukaže na rezultate ostvarene tokom tog razvoja.

Novi svetski događaji i nova istorijska zbivanja dodavana su novim programima u vreme kapitalizma u Kraljevini Jugoslaviji. Nakon Drugog svetskog rata dodavate su lekcije o Drugom svetskom ratu i zbivanjima u vreme socijalizma. Obuhvatala je istoriju ljudskog društva od nastanka čoveka do današnjih dana.

U toku drugog svetskog rata nastava istorije je bila podređena cilju da pokaže život i borbu naših naroda za slobodu i nacionalnu nezavisnost, počev od najranijih vremena i danas našu narodnooslobodilačku borbu protiv okupatora i njegovih slugu. Ovakva strategija nastavljena je i posle Drugog svetskog rata sve do danas. Danas je istorija bogatija novim događajima XX veka i prve dve decenije XXI veka.

VERONAUKA

Prema Ciceronu, sam zakon prirode proizilazi iz božanskog duha i božanske volje.

U XX i XXI veku veronauka u školama je izučavana pod imenima Nauka o veri i moralu, Veronauka, a u učiteljskim školama je izučavana kao Nauka o veri .

Obzirom da su škole pohađali katolici, pravoslavci, muslimani i Jevreji, za svaku konfesiju organizovana je posebna veronauka, primeljiva za pripadnike dotične veroispovesti.

Kada je u pitanju veronauka, dugo se lutalo u pitanju verske nastave: jedni su tražili da se ta nastava iz gimnazijskog programa izbaci; drugi da se svede na najmanju meru; i treći da se iz osnova reformiše . Takvi problemi produženi su do 2018. godine.

Zanimljiva je teza dr Radovana Kazimirovića: „Da je u nauci potpisana smrtna presuda religiji, mi je ne bismo branili, niti bismo je, naravno, mogli odbraniti. Ali religijski program se i danas na svim univerzitetima u oblasti filozofije svestrano ispituje, što dokazuje da ga nauka nije odbacila“ . Takođe, i u istoriji vera i religija su zastupljene i izučavaju se od prvobitne ljudske zajednice do savremenog doba. „Sa pedagoškog gledišta, važnost je religijske nastave neizmerna“ ... jer „Vera je od najveće koristi po vaspitanje“ .

Prema mudroj narodnoj poslovi, „Brat je mio, ma koje vere bio“ . Velika je ovo poruka svima koji izučavaju veronauku i propagiraju toleranciju, mir, istinu i pravdu. Veronauka je ta koja veliča sve što je napredno a osuđuje sve što je nepravedno, veliča nauku i znanje a odbacuje neuke i neznanje.

Imajući u vidu da se mitovi smatraju prvom formom ljudskog znanja , da su vera i istorija, kao dve sestre bliznjakinje, bile verne pratilje civilizacija od nastanka čovečanstva sve do danas, neophodno je dobro proučavati i primenjivati u nastavi na svim nivoima.

Za razliku od mitologija, danas nauke su zasnovane na naučnim neoborivim istinama i kao takve su sve više zastupljene u nastavi. Istorija i veronauka opstajale su i danas opstaju jer su zasnovane na istini i pravdi i negiranju svega što je loše u jednoj civilizaciji.

U skladu sa napred iznetim, programi Veronauke obuhvatali su A) za pravoslavce: 1. opštu istoriju crkve, 2. istoriju srpske crkve; B) za katolike: 1. osnovi katoličke vere; C) za muhamedance: 1. definicija fikha, edils (izvori šerijata), 2. razvoj mezheba (pristalice imama Azama), 3. ženidbeno pravo (nikjah), 4. uzroci i posledice zabrane alkohola i igre novcem, 5) zakjat; D) za mojsijevce: istorija Jevreja i psalmi.

Zanimljivo je to što nijedan učenik nije imao celovit uvid u veronauku kao nauku, već samo spoznaju o svojoj veri i njenom tumačenju sveta.

Udžbenici za narodne, građanske, učiteljske i srednje škole između dva svetska rata rađeni su strogo po Zakonu . A nastava veronauke je izvođena prema strogim pravilima , koja su donosili ministri prosvete tadašnje kraljevine.

Veronauka kao predmet u periodu (1945–2001) nije bila zastupljena. Dok Istorija je veličala oslobodilačke odbrambene ratove i njihove učesnike, a osuđivala fašizam, okupatore i zavojevače. Međutim, veronauka je Republici Srbiji ponovo uvedene u osnovne i srednje škole od 1. septembra 2001. godine .

U XXI veku cilj verske nastave u osnovnoj i srednjoj školi je da se njom svedoče sadržaji vere i duhovno iskustvo tradicionalnih crkava i religijskih zajednica koje deluju na našem prostoru, da se učenicima pruži celovit religijski pogled na svet i život, kao i da im se omogući slobodno usvajanje duhovnih vrednosti Crkve ili

zajednice kojoj istorijski pripadaju, odnosno, čuvanje i negovanje sopstvenog verskog i kulturnog identiteta .

„Plan i program verske nastave je deo propisanog nastavnog plana i programa za osnovnu i srednju školu. Nastavni plan i program verske nastave sporazumno donose minister prosvete i sporta i ministar vera, na usaglašeni predlog tradicionalnih crkava i verskih zajednica“ .

EKSKURZIJE

Reč ekskurzija je latinskog porekla . Na latinskom excursio , ruskom экскурсия , engleskom excursion , francuskom excursion , nemačkom Ausflug , italijanskom escursione , grčkom εκδρομή i turskom jeziku dolaşma — u prevodu na svim jezicima znači izlet i šetnju. Kao što se vidi na drugim jezicima ima drugačiji naziv, ali takve reči prevedene imaju isto značenje — ekskurzija ili izlet.

Poseban vid obrazovanja učenika iz istorije i veronauke činile su ekskurzije .

Ekskurzije su bile sastavni deo nastave i kao takve bile su obavezne . A danas, ekskurzija je oblik obrazovno-vaspitnog rada kojim se doprinosi ostvarivanju plana i programa i ciljeva osnovnog obrazovanja i vaspitanja.

Zadaci ekskurzije su: proučavanje objekta i fenomena u prirodi, uočavanje uzročno-posledičnih odnosa u konkretnim prirodnim i društvenim uslovima; upoznavanje načina života i rada ljudi pojedinih krajeva; razvijanje pozitivnog odnosa prema nacionalnim, kulturnim, etičkim i estetskim vrednostima, sportskim potrebama i navikama, pozitivnim socijalnim odnosima, kao i shvatanje značaja zdravlja i zdravih stilova života; razvijanje interesovanja za prirodu i izgrađivanje ekoloških navika; podsticanje ispoljavanja pozitivnih emocionalnih doživljaja .

Putem očigledne nastave (izleta i ekskurzije) svest učenika je dopunjavana, pa je zbog toga i bila obavezna za sve učenike. Posebno mesto je imala u veronauci.

U veronaukama ekskurzije su se delile na crkveno-istorijske, crkveno-arheološke, crkveno-umetničke i higijenske. Zadatak ekskurzija bio je da obrazuju učenika ne samo intelektualno, nego i moralno, fizički i estetički.

ZAKLJUČAK

Naučni rad „Istorija i veronauka idu u korak sa razvojem društva (1918–2018)“ daje sliku nastanka, rada, uslova u kojima su razvijane istorija i veronauka, dve sestre blizakinje u nastavi. Opisani su sadržaji predmeta, njihove prednosti i mane u primeni, zabrane u pojedinim političkim sistemima i ponovno pokretanje. Njihov veliki uticaj na razvoj učenika je neizmerljiv. Rad je opravdao osnovnu zamisao autora i predstavlja polazna naučna istraživanja, poređenja i eventualne dopune udžbenika.

BIBLIOGRAFIJA

1. Aleksandra Slađana Milošević: *Civilizacija žena – Muška žena*, Tom I, Službeni glasnik, Beograd 2012.
2. Branislav Grujić i Josip Zidar: *Rečnik nemačko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-nemački sa kratkom gramatikom nemačkog jezika*, (Dvadesetprvo izdanje), Obod, Cetinje — Medicinska knjiga, Beograd — Zagreb 1977.
3. Branislav Grujić i Nikola Šubin: *Rečnik rusko-srpskohrvatski, srpskohrvatsko-ruski sa kratkom gramatikom ruskog jezika*, (Deveto izdanje), Prosveta, Beograd — Obod, Cetinje 1972.
4. Branislav Grujić: *Rečnik francusko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-francuski*, (Petnaesto izdanje), Obod, Cetinje — Medicinska knjiga, Beograd — Zagreb 1977.
5. Dr Radovan Kazimirović: *O reformi veronastave u srednjoj školi*, „Prosvetni glasnik“ (Službeni list Ministarstva prosvete), God. XXXVII, br. 5, Beograd, novembar 1920.
6. Dr Radovan Kazimirović: *O reformi veronastave u srednjoj školi*, III, „Prosvetni glasnik“ (Službeni list Ministarstva prosvete), God. XXXVII, br. 6, Beograd decembar 1920.
7. Dr Steva Okanović: *Religijska svest*, štampano u Izveštaju Ženske učiteljske škole za 1908/1909. godinu.
8. *Enciklopedijski leksikon, Mozaik znanja, Filozofija*, Interpres, Beograd 1973.
9. *Enciklopedijski leksikon, Mozaik znanja, Istorija*, Interpres, Beograd 1970.
10. *Englesko-hvatski rječnik*, (Šesto izdanje s proširenim appendixom), Zora, Zagreb 1971.
11. *Ilustrovani nemačko-srpski rečnik*, (Priredili Zora Jovanović i Agota Cikora), Zmaj, Novi Sad 2003.
12. *Latinski citati*, (Sakupio i priredio Albin Vilhar), Matica srpska, Novi Sad 1991.
13. *Latinsko-hrvatski rječnik za škole*, (Priredio Mirko Divković), (Šesto izdanje), Zagreb 1910. (Reprint 1990.),
14. M. Deanović i J. Jernej: *Talijansko-hrvatski ili srpski rječnik*, (Sedmo izdanje), IRO „Školska knjiga“, Zagreb 1987.
15. Milan Vujaklija: *Leksikon stranih reči i izraza*, (U redakciji dr Svetomira Ristića id r Radomira Aleksića), Prosveta, Beograd — Obod, Cetinje 1980.
16. Milan Žepić: *Latinsko-hrvatski rječnik*, (Priredio Veljko Gortan), (Šesto izdanje), Zagreb 1972.
17. Milivoje Zagvajac: *Rečnik grčko-srpski, srpsko-grčki*, Prosveta, Beograd 2008.
18. *Nastavni plan za I, II, III i IV razred osnovnih škola Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca*, „Službene novine K SHS“, God. God. VII, br. 159 – XXXII, Beograd, 16. jul 1925.
19. *Pravila o ekkurzija učenika bogoslovija*, „Službene novine K SHS“, God. IV, br. 11, Beograd, 17. januar 1922.
20. *Pravila o ekkurzijama učenika bogoslovije*, „Službene novine K SHS“, God. X, br. 181 – LIX, Beograd, 8. avgust 1928.
21. *Pravila o izvršenju odredaba o verskoj nastavi po Zakonu o srednjim školama i Zakonu o učiteljskim školama*, „Službene novine KJ“, God. XII, br. 10 – III, Beograd, 15. januar 1930.
22. *Pravilnik o izmeni Pravilnika o nastavnom planu i programu osnovnog obrazovanja i vaspitanja*, „Sl. glasnik RS“ — Prosvetni glasnik“, God. LXVI, br. 1, Beograd, 2009.

23. Prof. dr Zoran Lakić: Partizanska autonomija Sandžaka (1943 – 1945), Podgorica 1992.
24. Radoslav Đokć: Istorija estetike, Tom I, Službeni glasnik, Beograd 2008.
25. „Službene novine Kraljevine SHS“, God. IX, br. 132, Beograd, 14. jul 1927.
26. „Službeni glasnik RS – Prosvetni glasnik“, God. LIX, br. 4/2003.
27. „Službeni glasnik RS – Prosvetni glasnik“, God. LVII, br. 5/2001.
28. „Službeni glasnik RS – Prosvetni glasnik“, God. LIX, br. 6/2003.
29. Tursko-srpski, srpsko-turski rečnik, (Priredili Enes Tuna i Sanita Lisica), Jasen, Beograd 2007. str. 65.
30. Uredba o organizovanju i ostvarivanju verske nastave alternativnog predmeta u osnovnoj i srednjoj školi, „Službeni glasnik RS“, God. LVII, br. 46/2001.
31. Zakon o udžbenicima za narodne, građanske, učiteljske i srednje škole, „Službene novine K SHS“, God. God. XI, br. 230 – XCIV, Beograd, 2. oktobar 1929.

RESUME

The scientific work "History and Religious Studies Goes to Keep Up with the Development of Society (1918-2018)" gives a picture of the origin, work, conditions in which history and religious education were developed, two twin sisters in teaching. The contents of the cases, their advantages and disadvantages in application, prohibitions in certain political systems and restarting are described. Their great impact on student development is immeasurable. The paper justified the basic idea of the author and represents the initial scientific research, comparisons and possible additions to the textbook.